

mindenütt egyformán érvényesek, de ennek érdekében az egyesületnek kellene további erőfeszítéseket tennie. (A cikk függeléke közli a JELIS tartalomelemzésének változóit és értékeit.)

(Murányi Lajos)

Lásd még 1, 6, 11

Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

Nemzeti könyvtárak

08/022

MARCUM, Deanna B.: United States Library of Congress. Expanding in three directions = Alexandria. 19.vol. 2007. 2.no. 83-93.p. Bibliogr.

Az Egyesült Államok Kongresszusi Könyvtára: a három fő fejlesztési irány

Audiovizuális anyag; Könyvtárápület -nemzeti; Megőrzés; Nemzeti könyvtár; Raktár

Az amerikai Library of Congress látogatói egy nagyszabású fejlesztésnek lehetnek tanúi, amelynek három fő iránya van: egyrészt olyan dokumentumokat archiválni, amelyek különben az enyészeté lennének, másrészt megővni a már létezőket, harmadrészt még könnyebben és szélesebb körben elérhetővé tenni őket. Az első kezdeményezés négy új épületkomplexum megépítésével ölt formát egy hegyoldalban, közel a Virginia állambeli Culpeper városához, amely kb. egyórás autózással érhető el a washingtoni főépülettől. Ez a komplexum, melyet Library of Congress Packard Audiovizuális Archiváló Központnak neveztek el, biztonságos tároló helyet, állományvédelmi és hozzáférési rendszert nyújt a könyvtár mozgókép-, média- és hangzóanyag-részlege által kezelt mintegy 5,7 millió tételnyi film-, videó- és hangzógyűjtemény számára. A második fő törekvés egy külső raktár építése más gyűjteményrészek számára Fort Meade-

ben (egy marylandi katonai bázison), amely kevesebb mint egyórányira van Washingtontól. Ezen a helyszínen a könyvtár és partnerintézményei befejezik a harmadik és a negyedik darabot abból a 13, nagysűrűségű raktározási modulból, amelyek célja, hogy hatszorosára növeljék a könyvtári állomány egyes részeinek élettartamát. A harmadik fő cél az interneten valósul meg, ahol a könyvtár honlapja jelenleg mintegy 10 millió digitalizált dokumentumot tesz elérhetővé. Különböző kapcsolatok és támogatások révén a könyvtár folyamatosan bővíti ezt a forrást, és az UNESCO-val közösen egy világméretű digitális könyvtár (World Digital Library) létrehozásának tervén fáradozik. Ez egy olyan közös virtuális archívum lesz, amelyen keresztül a könyvtárak hozzáférést biztosítanak ritka, alapvető fontosságú, a világ minden tájának kultúráját bemutató dokumentumokhoz a világ bármely pontján élő felhasználók számára.

(Autoref.)

08/023

GABEL, Gernot U.: Hinter weissen Mauern wird walisisches Erbe bewahrt. 100 Jahre National Library of Wales = BuB. 59.Jg. 2007. 7/8.no. 549-552.p.

100 éves a Walesi Nemzeti Könyvtár

Feladatkör; Könyvtártörténet -nemzeti; Nemzeti könyvtár

Wales öt évtizede politikailag Angliához tarto-

zik, egyike a Nagy-Britanniát alkotó négy hagyományos régióinak. Az angolok igazgatási és gazdasági dominanciája következtében a kelta nyelvcsaládhoz tartozó walesi nyelv fokozatosan háttérbe szorult, 1900-ban a lakosság fele beszélte, ma kb. 20%-a.

A 19. században mozgalom indult a walesi nemzeti identitás megőrzéséért, ennek keretében 1872-ben az aberysthwyth-i egyetem könyvtárában speciális részleget hoztak létre, a walesi nyelv és irodalom ápolására. Rövidesen felmerült az önálló könyvtárra fejlesztés igénye, de az angol parlament csak hosszas huzavona után, 1907-ben hagyta jóvá a Walesi Nemzeti Könyvtár alapító okiratát.

Az új könyvtár, amely 1909-ben nyitotta meg kapuit, a kifejezetten walesi vonatkozású irodalom gyűjtésén túl a tartomány általános oktatási és kutatási igényeit is ki akarta elégíteni. Rohamos fejlődésnek indult, amit nagyrészt az igazgatói tanács elnökének, Sir John Williamsnek köszönhetett. Ő mint jó nevű londoni orvos, Viktória királynő tanácsadója, befolyásos személyiség volt, jelentős pénzügyi adományaival lehetővé tette a könyvtár tervszerű gyarapítását. 25 ezer kötetes, 500 kéziratot tartalmazó gyűjteményét is az új könyvtárnak adományozta. 1926-ig tartó elnöksége meghatározó volt az intézmény számára.

Korán felmerült az önálló épület igénye is, 1911-ben már megtörtént az alapkövetétele. 1916-ra készült el a könyvtár új otthona. A fehér gránitból épült, erőt sugárzó masszív épület mindmáig már kívülről is érzékelteti az intézmény nemzeti jelentőségét.

A könyvtár anyagi fellendülése szorosan kapcsolódik a walesi David Lloyd George 1910-ben angliai pénzügyminiszterré való kinevezéséhez. 1911-től a Walesi Nemzeti Könyvtár minden Nagy-Britanniában nyomtatott műből kötelezpéldányban részesül, ami lehetővé teszi minden walesi vonatkozású mű beszerzését.

A Walesi Nemzeti Könyvtár prézens állományú könyvtár, de céltudatosan beszerez duplum péld-

dányokat is, melyek kölcsönözhetőek. 1985-től állományát a Kongresszusi Könyvtár osztályozási rendjében tárja fel. Különgyűjteményében csak a kelta és a walesi irodalmat őrzik. Ez a gyűjtemény olyan értékeket tartalmaz, mint a legrégebb Angliában nyomtatott walesi nyelvű könyvek 1546/47-ből, vagy az első Walesben nyomtatott könyv 1587-ből. Különös becsben tartják a régi énekmondók („a walesi bárdok”) fennmaradt emlékeit, pl. egy 13. századból való kézíratos versantológiát. Gazdag az Artúr király mondakörének gyűjteménye is.

Walesben nincs tartományi levéltár, a nemzeti könyvtár részben ezt a szerepet is betölti. A könyvtárba kerülnek az egyházak és a bíróságok anyagai, a jelentős családok, kiemelkedő politikusok, művészek, tudósok hagyatéka.

Az 1980-as és 90-es években a könyvtár több szempontból is előbbre lépett. 1982-ben egy új raktári szárny, 1996-ban egy másik irodai és raktári szárny épült. 1997-ben a győztes munkaspárt decentralizáló politikája nyomán létrejöhett a walesi regionális parlament, 1999-től ez a Nemzeti Könyvtár fenntartója.

Ma a Walesi Nemzeti Könyvtár 4 millió kötéttel és ugyanannyi levéltári anyagával Nagy-Britannia legnagyobb könyvtárai közé tartozik. Katalógusát 1980-tól elektronikusan vezeti, két évtizede gyűjti a tartomány rádió- és tv-anyagait is, néhány éve megkezdődött a legfontosabb walesi írásművek digitalizálása. A könyvtár szerkeszti a Walesi Nemzeti Bibliográfiát (1985-től), kiadta a walesi periodikák jegyzékét (1931-1984), a Bibliotheca Celtica-t (1909-1984-ig). 2007-ben 350 000 regisztrált használat tartottak számon.

(Katsányi Sándor)

08/024

KATUŠČÁK, Dušan: The Slovak National Library = Alexandria. 19.vol. 2007. 2.no. 95-108.p.

A Szlovák Nemzeti Könyvtár

Feladatkör; Könyvtártörténet -nemzeti; Nemzeti könyvtár

A szlovák intézmény főigazgatója írása elején azt az évszázados folyamatot ismerteti, amelynek során (a magyar történelemből jól ismert lépésekben) öntudatra ébredt a szlovákság, és értelmisége vezetésével megteremtette előbb egységes nyelvét, majd a 19. században – állandósuló konfliktust vállalva a dualista kori állammal – kulturális intézményrendszerét.

A nemzeti bibliográfiai munka, néhány 18. század végi kezdeményezés után, a *Matica Slovenská* 1863-as megalakulásával kapott nagyobb lendületet. A két magánszemély kollekcióját befogadó kulturális egyesület már a következő évben közvettette felhívását a kötelezpéldány beküldésére. Mellettük a túrócszentmártoni Szlovák Múzeum Társaság játszik a korszakban fontos szerepet (a *Matica* 1875-ös betiltásakor az anyag egy része át is kerül hozzájuk).

A könyvtárügy jelentőségét jelzi, hogy a cseh-szlovák állam létrejötte után egy évvel már megszületett az első törvény (1919), amelyet 40 évvel később követett a második. Bár a szerző részletesen taglalja a nemzeti intézmény 19-20. századi történetét, a referátumban csupán a legfrissebb történésekről ejtünk szót.

A Szlovák Nemzeti Könyvtárnak kardinális szerep jutott a 2001-ben elfogadott fejlesztési stratégiában, akárcsak annak két évvel ezelőtt életbe lépett folytatásában (a 2007-2013. évekre). A dokumentum a legfontosabb területeknek a következőket jelöli meg: a könyvtárak szerepének kimunkálása a tudásalapú társadalom megteremtésében; az ICT-technológia megvalósítása a könyvtárakban; a fogyatékkal élő használókra való fokozottabb odafigyelés; a hagyományos információhordozók megőrzése és megóvása; a humán erőforrás fejlesztése a könyvtárügy terén; az épületállomány renoválása illetve újak építése; az információhoz jutás ismereteinek átadása és az oktatás. A folyamatot egy 1,17 milliárd euró összköltségvetésű program (*Információs*

Társadalom Operációs Program) koordinálja, és mindenekelőtt könyvtárak, levéltárak, múzeumok és oktatási intézmények infrastrukturális korszerűsítését célozza.

A szolgáltatásokat középpontba állító szemléletváltás jegyében számos egyéb beruházás indult a közelmúltban. Így máris több tucat könyvtár érhető el a nemzeti könyvtár portálján, és ezek – a közös szoftverhasználat révén – máris 3 millió bibliográfiai rekordot kínálnak a felhasználóknak (*Project of the 3rd Generation Library*). Egy másik kezdeményezés a nyilvános és szakkönyvtárak használóinak kínál internet-szolgáltatásokat, ugyancsak euró-milliós ráfordításból. Ennek révén tavaly nyáron már 110 könyvtár 760 új elérési pontja állt készen. A vállalkozások, az üzleti élet szereplői profitálhatnak 11 tudományos és akadémiai könyvtár együttműködéséből, amikor az intézmények felgyűlt tudásanyagát „váltják aprópénzre” a számukra szükséges információk minél gyorsabb elérésével. (Biztosak benne, hogy meg fog térülni az erre szánt 6 millió euró.)

És hogy Szlovákiában is komolyan veszik a digitális kor kihívásait, arra keresve sem találni jobb példát, mint azt a 10 millió eurós (!) projektet, amely a nemzeti örökség meghatározott dokumentumait őrzi meg az utókor számára: digitalizálja, mikrofilmre veszi, savtalanítja a papíralapú anyagot, gondoskodik a konzerválásról és restaurálásról, illetve biztosítja a megfelelő tárolást.

(*Vasbányai Ferenc*)

08/025

SVENSSON, Lars G.: National Web Library 2.0. Are national libraries ready for the new version? = Inf.Serv.Use. 27.vol. 2007. 3.no. 91-95.p. Bibliogr.

Nemzeti Web Könyvtár 2.0. Készen állnak-e a nemzeti könyvtárak az új verzióra?

Felsőoktatási könyvtár; Használó; Nemzeti könyvtár; Számítógép-hálózat

A Web 2.0 és a Library 2.0 egyaránt központi kérdésként kezeli a közösségépítést és a közösség által kialakított tartalmat. Mind ez idáig csak a közkönyvtárak és néhány felsőoktatási könyvtár ilyen irányú tevékenységéről beszéltek, a nemzeti könyvtárakról nem esett szó ebben a tekintetben. Ez azzal is magyarázható, hogy amíg egy felsőoktatási vagy közkönyvtár jól meghatározható közösséget szolgál – az egyetemi hallgatókat és oktatókat, illetve a helyi lakosságot – addig ezt egy nemzeti könyvtár korántsem mondhatja el magáról. Ez a tanulmány rámutat arra, hogy a nemzeti könyvtárak már sok gondolatot átvettek a Web 2.0, és a Library 2.0 célkitűzéseiből, de csak a belső szakmai kör számára, és mindezt a web felhasználása nélkül.

(Autoref.)

Lásd még 7, 57, 73, 81

Felsőoktatási könyvtárak

08/026

LEWIS, David W.: A strategy for academic libraries in the first quarter of the 21st century = Coll.Res.Lib. 68.vol. 2007. 5.no. 418-434.p. Bibliogr. jegyzetekben.

Stratégia felsőoktatási könyvtárak számára a 21. század első 25 évére

Felsőoktatási könyvtár; Modellálás; Prognózis; Távlati terv

A digitális technológiák széles körű alkalmazása a tudományos kommunikációban megváltoztatta a felsőoktatási könyvtárakról a múlt században kialakult modellt. Az internetes eszközök és a weben elérhető digitális tartalmak robbanásszerű növekedésével most nem teljesen világos, milyennek kell lennie egy egyetemi könyvtárnak. A cikk megpróbál stratégiát mutatni ezeknek a könyvtáraknak, mi a feladatuk a 21. század első évtizedeiben. A modellnek öt alkotóeleme van. Először is teljesen át kell áll-

ni a nyomtatott dokumentumokról az elektronikus dokumentumokra. Másodszor a nyomtatott állományt amennyire lehet, szűkíteni kell. Harmadszor újra kell fejleszteni a könyvtári tereket. Negyedszer újra kell értelmezni a könyvtári és információs eszközöket, forrásokat és szakértelmet. Végül pedig át kell tenni a hangsúlyt a beszerzésről a tartalomra. A szerző részletesen ismerteti a stratégia mind az öt elemét és kifejezi reményét, hogy ezek követése előnyére válik a könyvtárak és az általuk szolgált egyetemi közösség számára egyaránt.

(Autoref.)

Lásd még 36, 43, 50, 56, 69, 76-77, 79

Közművelődési könyvtárak

08/027

PALO, Maria: Lainaa ihmisen ja pääse ennakoluuloista = Kirjastolehti. 100.vsk. 2007. 2.no. 36.p.

Skandináv könyvtárak merész újítása: élő, érdekes személyek „kikölcsönzése” az előítéletek leküzdésére

Közművelődési könyvtár

Skandináv könyvtárak egy, a maga nemében ritkaságszámba menő újítást vezettek be, bevalottan az előítéletek oldására: érdekes, „eleven” emberek kikölcsönzése is lehetséges újabban az olvasóik számára. Svédország és Dánia néhány könyvtárában élő személyeket „kölcsönöznek” ki könyvek módjára, ami máris roppant népszerű az olvasók körében.

Dániában a módszer 2006-tól van elterjedőben, Malmöben 2006-2007 telétől. Itt azt remélik, hogy maga Viktória koronahercegnő is a kikölcsönözhető személyek listájára kerülhet (ez lehetségesnek tűnik, ugyanis Viktória fontolóra vette a dolgot). A módszer lényege, hogy egy löncs vagy egy ötórás tea idejére kölcsönvehető olyan érdekesnek tartott személyek, mint pl.

rendőr, egy moszlim hitű személy, bevallottan kommunista egyén, pap (e két utóbbi a várólista tanúsága szerint jelenleg nem „kapható”), hivatásos munkakerülő, azaz hivatalosan munkanélküli, állatvédő, arab származású személy, kormányon levő és ellenzéki politikus és szerkesztők a sor végén. A legnépszerűbb mindazonáltal az iszlám hiten levő „kölcsonszemély”. Az érdekes emberek kikölcsönzése már olyan népszerű Malmöben, hogy tervezik a szolgáltatást a malmői nyári fesztiválokkal közös szervezésben lebonyolítani. A malmői városi könyvtárban a „remények listáján” a legelőkelőbb helyet természetesen Viktória koronahercegnő foglalja el, akinek a válasza éppen folyamatban volt a cikk közlésekor.

A dániai Blågårdén könyvtárában a „személykölcsonzás” már annyira népszerű, hogy „várólisták” alakultak ki. Náluk a legnépszerűbb és egyben kölcsönözhető személy a moszlim vallású egyén. Az illetékes könyvtáros elmondta, hogy nekik csupán egyetlen iszlám hiten levő embert áll módjukban kikölcsönözni, de ez a személy népszerűségben meghaladja a legkeresettebb könyv kölcsönzési mutatóit.

A személykölcsonzás egyébként ugyanúgy működik, mint a könyvek esetében, tehát ingyenes. Ráadásul a kölcsönző elfogyaszthat egy kávét térítésmentesen a könyvtár saját kávézójában, ha ott akar eltölteni egy órácskát az általa kölcsönbe vett személlyel.

Az ötlet sokaknak mulatságosnak tűnhet, de mögötte nagyon is komoly ideológia rejlik. Dánia és Svédország multikulturális ország, ahol ma már több vallás is képviseltetve van. Ez a körülmény óhatatlanul is magában hordozza az előítéletek kialakulását. Nos, ezeket a nem kívánatos jelenségeket kívánja kezelni, eloszlatni az emberekben ez a merőben új könyvtári szolgáltatás. Egyébként a Svéd Könyvtárosok Egyesületének szóvivője melegen ajánlja a módszert a többi könyvtárnak is Svédországban, hiszen a könyvtárak feladata az ismeretek széles körű terjesztése az állampolgárok körében. E nemes

törekvésben jó ötlet az élő személyekkel való közvetlen találkozás a könyvtár biztonságos környezetében, még ha csak egy „kölcsonzás” erejéig is.

(Krámitz Lászlóné)

08/028

BUUS-PEDERSEN, Susanne: A global library in a local society. Copenhagen City = J.Web Librariansh. 1.vol. 2007. 2.no. 83-87.p.

Globális könyvtár egy helyi közösségben: Koppenhága városának példája

Elektronikus könyvtár; Hozzáférhetőség; Városi könyvtár

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhethető:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Közismert, hogy a dán állampolgárok számára az ingyenes könyvtárhasználat (a hangfelvételek és az elektronikus információforrások kölcsönzését is beleértve) veleszületett jognak számít. Koppenhága lakosainak fele virtuális könyvtárhasználó, egyre többen otthonról veszik igénybe a könyvtári szolgáltatásokat. A városi könyvtár hálózata 21 könyvtárból áll, évente 1 milliónál több látogatója van. Elmondható, hogy globális könyvtár, amely a helyi társadalom számára szolgáltat, ugyanakkor helyi könyvtár a globális világban, továbbá a hagyományos nyomtatott és az e-forrásokat egyaránt tartalmazó hibrid könyvtár.

A digitális szolgáltatásokról a fizikai könyvtárépületben sok-sok tájékoztatót, posztert, képernyő-információt adnak közre. A könyvtár weblapjának címe: www.bibliotek.kk.dk. A digitális könyvtár szolgáltatásai három kategóriába sorolhatók: távoli hozzáférés teljes szövegű adatbázisokhoz (a dán közkönyvtárak közül elsőként, a hozzáférés a használóknak ingyenes, azt a könyvtár fedezi), virtuális tartalmat hordozó e-források (letölthető vagy speciális olvasókészülékeken hazavihető e-könyvek, zenei fájlok,

digitális kották), e-tanulás.

Az e-könyvek letöltését az országos hatókörű Downlaan projekt keretében szervezték meg (www.downlaan.dk). A koppenhágai városi könyvtáron kívül még nyolc dán könyvtár biztosít ezekhez távoli hozzáférést. Ami a szerzői jogot illeti, 26 kiadóval kötöttek szerződést, így a projekt keretében ezernél több, többnyire ismeretterjesztő könyv letöltésére van mód. A letöltött könyvek offline olvashatók az Adobe Reader programmal, harminc napig. A szerzői jogkezelésre az Adobe Content Server digitális jogkezelési lehetőségét használják. Az olvasók azonosítását a részt vevő könyvtárak IT részlegei fejlesztették ki.

A digitális zenei fájlok országos könyvtári platformja a Netmusik (www.netmusik.dk), 2004 szeptembere óta működik, az első ilyen megoldás a világon. A szolgáltatásban hét nagykönyvtár működik együtt. Zenei fájlok és kották letöltésére (200 ezres az állomány) nyílik lehetőség (Windows Media Audio formátumban, a másolás és terjesztés megakadályozását szoftverrel oldották meg), a bel- és a külföldi anyagból egyaránt. Jó az együttműködés a dán online zenei boltokkal, amelyekhez közvetlen linkek vezetnek el a Netmusik szolgáltatásból. Néhány hónapon belül a digitális jogkezelés új verziója lehetővé teszi majd a hordozható lejátszókra való letöltést. Éves díj fejében bármely dán könyvtárból elérhető lesz a zenei adatbázis, és minden beiratkozott könyvtárhasználó olvasójegyével és PIN-kódjával beléphet a webhelyre. A kották letölthetők és kinyomtathatók; 59 könyvtárból érhető el ez a szolgáltatás.

Az e-tanulással kapcsolatos *Írj egy dolgozatot!* projekt (www.skrivopgave.dk) voltaképpen egy virtuális kalauz azok számára, akik ilyen feladat elvégzésére készülnek.

Dániában a közkönyvtárak jövőjéről sok vita zajlik. Egy ilyen kis, és kevés természeti erőforrással rendelkező ország számára létfontosságú kérdés, hogy megőrizze a tudáshoz való ingyenes hozzáférést. Az adatbázisokhoz és a

digitális tartalomhoz való hozzáférés igénye az elkövetkező tíz évben várhatóan tovább növekedik. A jogalkotók hajlamosak előnyben részesíteni a kiadók és a jogkezelők igényeit az ingyenes közszolgáltatásokkal (pl. a könyvtárakkal és a műsorszolgáltatókkal) szemben. A szerzői jogi törvény módosításai és a kiadói ipar egyre inkább ellenőrzés alá szeretnék vonni a nyilvános hozzáférést és a könyvtárak válogatási jogát.

A koppenhágai városi könyvtár szervezőként és fejlesztőként egyaránt a webalapú könyvtári szolgáltatások fontos tényezője, és nagyon fontosnak tartja, hogy a hozzáférhetőség érdekében tárgyaljon a kiadókkal és a jogkezelő szervezetekkel.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 1, 32, 59

Tudományos és szakkönyvtárak

Lásd 14

Egyéb könyvtárak

Lásd 40

